

STUREN OP STUDIESUCCES, OF TOCH NIET?

Een analyse van beleidsmaatregelen die bedoeld zijn om studiesucces te verhogen.

E.S. Haarman
S1132024
Student Bestuurskunde
Universiteit Twente

Bachelor scriptie
Onder begeleiding van
Prof. dr. J.J. Vossensteyn en
R. Kolster M. Phil

VOORWOORD

Een paar maanden geleden kwam ik bij Prof. dr. J.J. Vossensteyn om te vragen of hij mij zou willen begeleiden bij het schrijven van mijn bachelor opdracht ter afsluiting van de bachelor Bestuurskunde aan de Universiteit Twente. Bij deze begeleider zou ik twee van mijn interesses kunnen verwerken in de opdracht, namelijk bestuurskunde en onderwijs. Deze twee interesses zijn een mooie representatie van wat ik in de periode van mijn bachelor gedaan heb: de studie bestuurskunde met als minor Leren Lesgeven, aangevuld met een bestuursjaar waarin ik als Commissaris Onderwijs heb gefungeerd. Ik vond het dan ook leuk dat hij de toezegging deed om het proces te begeleiden.

Inmiddels is het al weer een tijdje geleden dat ik aanklopte en heb ik in die tijd een aantal hobbels overwonnen en veel geleerd. Het is niet altijd gemakkelijk geweest om voor het eerst een zelfstandig onderzoek op te zetten. Ik ben eigenlijk de tel kwijt geraakt van hoe vaak ik mijn hoofdvraag veranderd heb en ik het gevoel had dat ik weer opnieuw kon beginnen.

Gelukkig hebben mijn begeleiders me goed door dit proces heen geholpen. Graag wil ik dan ook van de gelegenheid gebruik maken om hen te bedanken voor hun inzet. Allereerst dank aan Prof. dr. J.J. Vossensteyn. Als eerste begeleider heeft hij mij goed geholpen om het onderwerp te bepalen en af te bakenen. Verder dank aan R. Kolster M. Phil die veel tijd heeft gestopt in het begeleiden voor de verdere invulling van het verslag.

Eline Haarman
Enschede, 2015

SAMENVATTING

In dit onderzoek is een antwoord gezocht op de volgende hoofdvraag: op welke, in de literatuur genoemde, factoren en kenmerken van studiesucces sluit het overheidsbeleid, bedoeld om studiesucces te bevorderen, aan?

Het onderzoek is gedaan, omdat volgens critici het huidige overheidsbeleid niet gericht is op alle factoren en kenmerken van studiesucces. Volgens hen stuurt de overheid op rendement. Daarom wordt in dit onderzoek een overzicht gemaakt waaruit duidelijk wordt of (1) het overheidsbeleid de kenmerken en factoren (niet) mee neemt in het beleid, (2) het overheidsbeleid op de ene kenmerken en factoren meer focust dan op de andere en of (3) er in het beleid ook contradicties te vinden zijn.

Het onderzoek is gedaan op basis van een literatuuronderzoek. Zo zijn allereerst de kenmerken van de definitie van studiesucces opgezocht. Aangezien er niet een eenduidige definitie van studiesucces is, zijn alle in de literatuur gevonden kenmerken meegenomen in het onderzoek. Daarna is een lijst opgesteld met factoren die studiesucces zouden beïnvloeden. Verondersteld wordt dat hoe meer kenmerken en factoren worden afgedekt door het overheidsbeleid hoe hoger het studiesucces zal zijn. De gevonden kenmerken en factoren staan in tabel 1 en 2.

Tabel 1

Kenmerken:
1. Uitval omlaag
2. Studietijd verkort
3. Excellentie
4. Doorstroom
5. Persoonlijke vorming student
6. Vinden van een (passende) baan
7. Hogere cijfers

Tabel 2

Factoren
1. Geslacht
2. Sociaal-culturele en economische middelen
3. Etniciteit
4. Voortraject
5. Studiecultuur
6. Selectie
7. Voorlichting
8. Studiebegeleiding
9. Docent kwaliteit
10. Leeromgeving

Vervolgens zijn alle beleidsmaatregelen die de overheid vanaf 2007 invoerde, ter bevordering van studiesucces, opgezocht. Door de doelen en middelen van deze maatregelen op te zoeken kon bepaald worden op welke kenmerken en factoren het overheidsbeleid zich richt en of er al dan niet concrete plannen waren om op die kenmerken en factoren in te spelen.

Uit het literatuuronderzoek volgen twee evaluatietabellen waarin de beleidsmaatregelen tegen zowel de kenmerken als de factoren afgezet worden. In deze twee tabellen is de dekking van de kenmerken en factoren te zien evenals de focus op bepaalde kenmerken en factoren en de contradicties in het beleid.

Hieruit volgt de conclusie dat de overheid wat kenmerken betreft erop stuurde om de uitval onder studenten omlaag te krijgen, de studietijd te verkorten, de excellentie te verhogen, de doorstroom te bevorderen en te zorgen voor een (passende) baankans. De focus ligt echter op het omlaag brengen van de uitval en het verkorten van de studietijd. De overheid stuurde niet op de persoonlijke vorming van de student en hogere cijfers.

Bij de factoren stuurde de overheid voornamelijk op selectie en docent kwaliteit. Ook op de factoren etniciteit, voortarief, studiecultuur, voorlichting, studiebegeleiding en leeromgeving wordt gestuurd. De factoren geslacht en sociaal-economische middelen worden echter niet genoemd in het overheidsbeleid.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	7
1.1 Onderwijs moet beter	7
1.2 Probleemstelling.....	8
1.3 Onderzoeksvragen & Methode	10
1.4 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Kenmerken van de 'ruime' definitie van studiesucces.....	13
2.2 Wat zijn, volgens de literatuur, de factoren die studiesucces beïnvloeden?	14
2.3 Veronderstelling	17
3. Het beleid	18
3.1 Financiële impuls.....	18
3.2 Prestatieafspraken	21
3.3 Bindend studieadvies (BSA).....	23
3.4 Harde Knip	23
3.5 Matching.....	24
3.6 Selectie	25
3.7 Accreditatiestelsel	26
3.8 Differentiatie	27
3.9 Titulatuur	28
3.10 Collegegeld systematiek.....	29
3.11 Convenant G5	30
4. Analyse van de gegevens.....	31
4.1 Tabel beleid afgezet tegen kenmerken	31
4.2 Analyse tabel kenmerken	32
4.3 Tabel beleidsmaatregelen afgezet tegen factoren	33
4.2 Analyse tabel factoren.....	34
5. Conclusie	35
5.1 Dekking.....	35
5.2 Focus.....	35
5.3 Contradicties	35

5.4 Beantwoording hoofdvraag.....	36
6. Discussie en aanbevelingen.....	39
6.1 Discussie	39
6.2 Aanbevelingen.....	39
Literatuurlijst	41

1. INLEIDING

1.1 Onderwijs moet beter

"Het onderwijs in Nederland doet het op een aantal gebieden goed, maar het kan en moet beter", stelt de overheid in 2007 vast (Rijksoverheid, 2007). Om het beter te maken werd 2 miljard euro extra uitgetrokken voor de onderwijsbegroting vanaf 2008. Het ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelde in 2007 haar doelen op in het document *Het Hoogste Goed*. De kwaliteit en excellentie in het onderwijs moesten verhoogd worden en ze wilden meer studiesucces, hoger opgeleide docenten en intensiever onderwijs. Vanaf toen zijn er veel veranderingen doorgevoerd in het hoger onderwijssysteem. Aan de basis voor deze veranderingen staan onder andere de volgende twee publicaties: *Differentiëren in Drievoud* en *Kwaliteit in Verscheidenheid*.

DIFFERENTIËREN IN DRIEVOUD

In 2009 stelde Ronald Plasterk, de toenmalige Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van OCW), een commissie in die een oordeel zou moeten vellen over de toekomstbestendigheid van het Nederlandse onderwijsstelsel op langere termijn. Het advies van de commissie zou volgens de minister als agendafunctie een belangrijke bouwsteen vormen voor verdere gedachtevorming over een voor Nederland passend toekomstig stelsel van hoger onderwijs (Commissie Veerman, 2011, pp. 100-101).

In april 2010 volgde daaruit het advies, genaamd *Differentiëren in drievoud*, geschreven door de commissie Toekomstbestendig Hoger Onderwijs Stelsel (ook wel commissie Veerman genoemd). De commissie concludeerde dat het Nederlandse hoger onderwijs snel veel beter moest worden. Ze merkten op dat de studie-uitval te hoog is, talent te weinig uitgedaagd wordt en er te weinig flexibiliteit in het systeem is om de gevarieerde vraag van studenten en de arbeidsmarkt goed te bedienen (Commissie Veerman, 2011). De commissie heeft het kabinet en het gehele onderwijsveld ervan overtuigd dat ingrijpende koerswijzigingen nodig zijn om de kwaliteit over de volle breedte van het hoger onderwijs omhoog te krijgen (Ministerie van OCW, 2011). Een drievoudige differentiatie in het hoger onderwijs was nodig: in de structuur van het stelsel, in profielen van instellingen en in het onderwijsaanbod (Ministerie van OCW, 2015).

KWALITEIT IN VERSCEIDENHEID

Ter uitwerking van de ideeën in *Differentiëren in Drievoud* verscheen in augustus 2011 de publicatie *Kwaliteit in verscheidenheid, Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap* geschreven door de directie Hoger Onderwijs & Studiefinanciering en de directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid van het ministerie van OCW. Hier werden de doelen aangescherpt en als volgt geformuleerd (Ministerie van OCW, 2011):

- De lat moet omhoog: het onderwijs moet intensiever en de studiecultuur moet ambitieuzer.
- Uitval moet worden teruggedrongen en het studierendement moet worden verhoogd.
- Onderwijsinstellingen moeten zich meer gaan profileren en differentiëren en studies moeten een versterkte arbeidsmarktrelevatie krijgen.

- Er moet zwaartepuntvorming in het onderzoek komen.
- De impact van het onderzoek voor economie en samenleving gaat omhoog.

MAATREGELEN DIE DE OVERHEID VANAF 2010 NAM

Vervolgens werden vanaf 2010 de volgende beleidsmaatregelen aangekondigd en ingevoerd die het studiesucces moesten verhogen (ResearchNed, 2012, 2013, 2014):

- Financiële impuls voor de hele HO sector
- Prestatieafspraken met hoger-onderwijsinstellingen
- Bindend studieadvies (BSA)
- Harde Knip
- Matching van studenten aan opleiding
- Selectie van studenten voor opleiding
- Verbeterd accreditatiestelsel
- Differentiatie in structuur, profiel en onderwijsaanbod
- Aangepaste titulatuur
- Collegegeldsystematiek tweede studie
- Convenant G5

1.2 Probleemstelling

Het begrip “studiesucces” heeft met deze documenten en maatregelen zijn intrede gemaakt. Het is een veelbesproken onderwerp geworden dat in vele documenten terug te vinden is. Zo worden in vele documenten de doelen op het gebied van hoger onderwijs eenvoudig samengevat in het doel “het verhogen van studiesucces”. Zo lopen de begrippen “kwaliteit van onderwijs” en “studiesucces” vaak door elkaar en betekenen zij soms zelfs hetzelfde. Wat de schrijvers definiëren als studiesucces verschilt van document tot document (CHEPS, 2014). Sommigen hanteren een nauwe definitie van studiesucces wat inhoudt: het verlagen van studie-uitval en nominaal studeren. Anderen pleiten voor een wat ruimere definitie en vinden dat excellentie, doorstroom, persoonlijke ontwikkeling en het wel/niet vinden van een baan na de studie ook kenmerken van de definitie zouden moeten zijn. Hoe het begrip gedefinieerd wordt heeft invloed op de beleidsvoering op dit onderwerp.

Ook wordt er veel onderzoek gedaan naar de manier waarop studiesucces bevordert kan worden. Zo zijn er door wetenschappers veel factoren gevonden die invloed hebben op studiesucces, zoals het geslacht van de student, de studiecultuur en de docentkwaliteit (CHEPS, 2014).

In de meerjarenafspraken met hogescholen definieert de overheid studiesucces als volgt: “De hogescholen zullen zich inspannen om het rendement van studenten in de post-propedeutische fase te verhogen. Van het cohort dat met de postpropedeutische fase start in 2008/2009, heeft 90% van de studenten in 2012/2013 de studie afgerond. Ter vergelijking: van de studenten die in 2001 met de postpropedeutische fase begonnen, behaalde 77% in 2006 het diploma” (Rijksoverheid, 2008).

Ook in de Strategische agenda 2015, uitgebracht door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, is het volgende fragment te vinden over kwaliteitsimpuls: “Hogescholen en

universiteiten zijn hard bezig om de kwaliteitsimpuls vorm te geven(...). Ik zie dat in met name het wo de studie-uitval vermindert” (Ministerie van OCW, 2015).

De overheid lijkt hiermee een keuze te hebben gemaakt om voornamelijk te sturen op uitval en rendement. Deze keuze zorgde voor een flinke discussie. Critici maken zich zorgen dat de kwaliteit van het onderwijs door deze keuze juist verslechterd zou worden. Verschillende onderwijsinstellingen, leerlingen en opiniemakers hebben hun kritiek geuit. Zo zijn er in Amsterdam protesten tegen de gevleugelde term ‘rendementsdenken’ ontstaan, wat resulteerde in de bezetting van Amsterdamse universiteitsgebouwen. Hieronder in tekstvak 1.1 volgen enkele fragmenten die kritisch schrijven over het overheidsbeleid dat gericht is op studiesucces.

Tekstvak 1.1

In studiesucces: een nieuwe definitie schreven de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKvV), Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) en de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb): “Studiesucces wordt vaak gemeten aan de hand van de uitval in het eerste jaar en het aantal studenten dat de studie binnen de nominale periode afrondt. De LKvV, de LSVb en het ISO stellen dat deze nauwe definitie van studiesucces slechts studierendement behelst. De brede definitie van studiesucces omdat de persoonlijke ontwikkeling van de student, de maatschappelijke betrokkenheid van de student gedurende de studie en de ontwikkeling die de student hierin doormaakt tot het moment van afstuderen.” (LKvV, ISO, & LSVb, 2014).

Correspondent Thomas Muntz schrijft in een column voor de Correspondent het volgende: “Sinds een paar jaar is het zelfs zo dat het ministerie alleen betaalt per op tijd afgestudeerde student. Heb je veel studieovertraging? Dan lever je de afdeling niets op. Deze redenering trekken bestuurders door naar de hele opleiding: een opleiding die te weinig studenten op tijd aflevert is ‘niet rendabel.’ Wat, ongeacht de verdere toegevoegde waarde op inhoudelijk terrein, dus betekent dat de universiteit zonder die opleiding beter af is” (Muntz, 2015). Hierbij doelt de schrijver voornamelijk op humanities studies die te weinig op zouden leveren.

De NRC schrijft over dit onderwerp: “Een niet-officiële manier om aan de rendementseisen te voldoen is om simpelweg de eisen te verlagen: tentamens makkelijker maken of genadezesjes uitdelen. Het mag volgens de hoofdlijnenakkoorden niet, maar het gebeurt wel degelijk. Ook worden er bijvoorbeeld meer studenten in één college gestopt of vakken worden samengevoegd” (Rusman, 2015).

Stefan Collini schrijft in zijn boek *What are University's for*: “Wat telt, het groeiend inzicht in een onderwerp, is niet in cijfers of statistieken weer te geven” en “We moeten die onaantastbare positie van het meetbare ter discussie stellen” (De Groene Amsterdammer, 2012)

De vraag is of critici gelijk hebben: vergeet de overheid niet te sturen op enkele andere belangrijke aspecten van studiesucces?

In dit onderzoek wordt daarom het huidige beleid, bedoeld om studiesucces te bevorderen, tegen het licht gehouden. Er wordt gezocht naar alle kenmerken die in de literatuur aangemerkt kunnen worden als kenmerk van de ‘ruime’ definitie van studiesucces. Ook zijn de factoren opgezocht die, volgens de literatuur, invloed uitoefenen op studiesucces. Zo is uiteindelijk gekeken of (1) het

overheidsbeleid de kenmerken en factoren (niet) mee neemt in het beleid, (2) het overheidsbeleid op de ene kenmerken en factoren meer focust dan op de andere en of (3) er in het beleid ook contradicties te vinden zijn. Zo maakt dit onderzoek inzichtelijk welke weg de overheid in is geslagen wanneer het gaat om studiesucces. Het maakt duidelijk welke instrumenten de overheid allemaal inzet om studiesucces te bevorderen, of deze instrumenten passen bij de opvattingen over wat studiesucces is, of de instrumenten passen bij de factoren die echt belangrijk zijn voor studiesucces en of het beleid consistent is. Op grond hiervan kan worden beoordeeld of het huidige beleidsinstrumentarium past bij de ambities wat betreft studiesucces en biedt wellicht perspectieven op wat er nog verbeterd zou kunnen worden.

1.3 Onderzoeksvragen & Methode

HOOFDVRAAG

Op welke, in de literatuur genoemde, factoren en kenmerken van studiesucces sluit het overheidsbeleid, bedoeld om studiesucces te bevorderen, aan?

DEELVRAGEN:

1. Uit welke kenmerken bestaat, volgens de literatuur, de 'ruime' definitie van studiesucces?
2. Welke factoren beïnvloeden, volgens de literatuur, studiesucces?
3. Welke maatregelen, bedoeld om studiesucces te verhogen, zijn vanaf 2010 ingevoerd door de overheid en bij welke kenmerken en factoren sluiten deze maatregelen aan?

METHODE

Voor dit onderzoek is bestaande literatuur samengevat om zo tot een nieuw inzicht te komen. Daarbij is voor een deel gebruik gemaakt van een multi-criteria analyse. Een multi-criteria analyse vormt een kader om verschillende beleidsopties te beoordelen aan de hand van verschillende criteria (Macharis, 2007). Doorgaans gebruikt men dit kader om een beste alternatief te vinden om een probleem aan te pakken. Doelen van de multi-criteria analyse zijn dat de gegevens worden geordend, beslissingsprocessen inzichtelijk worden gemaakt en beleidsmakers worden ondersteund in het maken van een keuze tussen de alternatieven. In dit onderzoek zijn echter de naast elkaar bestaande beleidsmaatregelen op het gebied van studiesucces geëvalueerd. Deze beleidsmaatregelen zijn geen alternatieven van elkaar. Daarom heeft dit onderzoek zich gefocust op het ordenen van de gegevens en het inzichtelijk maken van de beslissingsprocessen. Het deel van de multi-criteria analyse wat daarvoor is gebruikt is de evaluatietabel. In deze tabel werden de verschillende beleidsmaatregelen afgezet tegen verschillende criteria.

In de evaluatietabel werden twee lijsten criteria gebruikt. De ene lijst bestaat uit de kenmerken van de 'ruime' definitie van studiesucces, de andere bestaat uit de factoren die studiesucces zouden beïnvloeden. Voor de samenstelling van deze lijsten is voornamelijk gebruikt gemaakt van Nederlandse literatuur, omdat dit onderzoek probeert te achterhalen of de overheid inspeelt op kenmerken en factoren van studiesucces die in Nederland als belangrijk worden ervaren in de literatuur.

Om de evaluatietabel in te kunnen vullen is er ook een lijst samengesteld met beleidsmaatregelen die de overheid heeft genomen om studiesucces te bevorderen. Hier is wederom gebruik gemaakt van een literatuurstudie. Er is gekeken naar beleidsmaatregelen die vanaf 2010 zijn ingevoerd, omdat vanaf toen het begrip studiesucces in veel beleidsstukken als belangrijk is aangemerkt. Bij elke beleidsmaatregel is omschreven wat de maatregel inhoudt, wat het doel van de maatregel is en of er middelen (en zo ja, welke) ingezet worden om dit doel te behalen.

Per beleidsmaatregel is gekeken of deze inspeelde op de factoren die als belangrijk voor studiesucces zijn aangemerkt. Tabel 1.1 laat zien welk model per beleidsmaatregel daarvoor is gebruikt.

Tabel 1.1

Lijst met factoren/kenmerken ↓	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
	Ja/nee/blijkt uit de context.	Ja/nee/juist tegengestelde plannen.

Vervolgens zijn twee evaluatietabellen geconstrueerd. In de eerste tabel is de relatieve bijdrage van de beleidsmaatregelen aan de kenmerken van studiesucces bepaald. In de tweede tabel is de relatieve bijdrage van de beleidsmaatregelen aan de factoren van studiesucces bepaald. De bijdrage werd beoordeeld volgens tabel 1.2.

Tabel 1.2

Index	
++	De beleidsmaatregel onderkent het belang van de factor/kenmerk. Ook zijn er concrete plannen omschreven op welke manier ingespeeld wordt op de factor/kenmerk.
+	In de beleidsmaatregel wordt het belang van de factor/kenmerk onderkent, maar er zijn geen concrete plannen aanwezig om in te spelen op de factor/kenmerk.
+/-	Uit de context van de beleidsmaatregel is te halen dat er rekening gehouden wordt met de factor/kenmerk, maar de factor/kenmerk wordt niet expliciet genoemd.
-	De beleidsmaatregel benoemt niet het belang van het criterium. Ook speelt de beleidsmaatregel niet in op de factor/kenmerk.
--	In de beleidsmaatregel wordt juist gesteld dat tegen de factor/kenmerk in gegaan moet worden.

De beperking van dit onderzoek is dat het geen rekening houdt met of de beleidsmaatregelen wel de gewenste effecten hebben. Het kan dus zo zijn dat een beleidsmaatregel positief beoordeeld wordt, omdat deze inspeelt op een kenmerk of factor, terwijl niet daadwerkelijk een positief effect behaald wordt ten opzichte van het kenmerk of de factor.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2, het theoretische kader, worden de criteria vastgesteld die gebruikt worden in de evaluatietabel (antwoord op de eerste twee deelvragen). In hoofdstuk 3 worden de beleidsmaatregelen, die vanaf 2010 zijn genomen om studiesucces te bevorderen, omschreven en

wordt er gekeken aan welke criteria de maatregelen gekoppeld kunnen worden. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de evaluatietabel geconstrueerd en geëvalueerd. Ten slotte wordt in hoofdstuk 5 een conclusie van het onderzoek gegeven.

2. THEORETISCH KADER

In dit hoofdstuk worden deelvraag 1 en 2 beantwoord. Eerst worden de kenmerken van studiesucces benoemd en uitgelegd, daarna volgt een lijst met factoren die studiesucces beïnvloeden. Daaruit voort vloeit een theoretisch model.

2.1 Kenmerken van de ‘ruime’ definitie van studiesucces

Onder dit kopje wordt antwoord gegeven op deelvraag 1: Uit welke kenmerken bestaat, volgens de literatuur, de ‘ruime’ definitie van studiesucces? Zoals in de inleiding genoemd bestaan er verschillende definities van studiesucces. Verschillende doelgroepen kaarten verschillende kenmerken aan die als onderdeel van het begrip studiesucces zouden moeten behoren. Hieronder is een lijst opgesomd van deze kenmerken. Ook wordt er uitgelegd wat er met die kenmerken bedoeld wordt.

1. UITVAL OMLAAG

Wanneer een student zonder diploma stopt met een studie, noemen we dat uitval. Uit publicaties van de HBO-raad (2008, 2009, 2010, 2011, 2012) blijkt dat in deze jaren de uitval redelijk stabiel bleef per studiejaar: rond 15 procent in het eerste jaar, 21 procent in het tweede en derde jaar en 24 procent na 5 jaar studeren (Vossensteyn, 2013). Dit percentage moet volgens de overheid omlaag (Ministerie van OCW, 2011). Er zijn echter geen streefwaarden vastgesteld. Wel wordt de uitval gemonitord om de verbetering/achteruitgang inzichtelijk te maken. Door minder uitval stromen meer studenten door naar het opvolgende jaar van hun studie en maken meer studenten hun studie af.

2. STUDIETIJD VERKORT

De voortgang in de studie wordt in de Student Monitor gemeten als het percentage vakken dat de student heeft gehaald ten opzichte van het aantal vakken wat de student had gehaald wanneer hij nominaal studeerde (van den Broek et al., 2011). Tussen 2004 en 2008 lag het percentage rond de 80% in universiteiten en 88% bij HBO instellingen. Dit percentage moet groeien. Nominaal studeren moet de norm zijn (Ministerie van OCW, 2011). Vandaar dat de overheid zich het volgende doel heeft gesteld in de hoofdlijnenakkoorden: “van het cohort dat met de postpropedeutische fase start in 2008/2009, heeft 90% van de studenten in 2012/2013 de studie afgerond. Ter vergelijking: van de studenten die in 2001 met de postpropedeutische fase begonnen, behaalde 77% in 2006 het diploma” (Rijksoverheid, 2008).

3. MEER EXCELLENTIE

Excellentie wordt gemeten aan de hand van het aantal excellente trajecten en opleidingen en de deelname van studenten aan deze trajecten en opleidingen (Rijksoverheid, 2011a). Daarbij gaat het onder andere om honours tracks en University Colleges, om andere opleidingen en tracks die een hoger dan regulier eindniveau realiseren en om excellente opleidingen. In 2015 zou 7% van de studenten een excellentietraject moeten doorlopen. In 2011 was dat nog 3,5% (Rijksoverheid, 2011a).

4. DOORSTROOM

Doorstroom van studenten kan ook gezien worden als studiesucces. Doorstroom betekent dat studenten een niveau hoger gaan studeren dan dat ze deden. Dit houdt in dat een mbo'er naar het hbo doorstroomt of een hbo'er doorstroomt naar de universiteit. Wanneer een student al een diploma behaald heeft voorafgaand aan een studie op een hoger niveau, spreken we van het stapelen van studies. Zo is het voor hbo'ers, sinds de invoering van het bachelor-master systeem bij de universiteiten, mogelijk om na het behalen van het hbo-diploma nog een bepaalde master aan de universiteit te volgen.

5. PERSOONLIJKE VORMING STUDENT

Verschillende instanties pleiten ervoor dat ook persoonlijke vorming van de student meegenomen wordt in de definitie van studiesucces. Zij doelen hier op persoonlijke ontwikkeling van de student, de maatschappelijke betrokkenheid van de student gedurende de studie en de ontwikkeling die de student hierin doormaakt tot het moment van afstuderen (LKvV et al., 2014). Extra curriculaire activiteiten, zoals bestuursjaren, topsport of jong ondernemerschap zorgen naast een studie mede voor de persoonlijke ontwikkeling van de student.

6. HET VINDEN VAN EEN (PASSENDE) BAAN

Of een persoon na zijn studie een baan kan vinden, kan als kenmerk van studiesucces gezien worden. Een opleiding moet een student namelijk opleiden voor het 'werkende leven' en wanneer de student naderhand geen baan kan vinden zou je kunnen stellen dat dat doel niet is behaald. Er zijn verschillende meetinstrumenten voor dit kenmerk, zoals het percentage afgestudeerden zonder baan, de tijd die het kost voor afgestudeerden om een baan te vinden, of de baan past bij het niveau van de afgestudeerde, in hoeverre de afgestudeerde voorbereid is op het werkende leven door zijn studie en ten slotte hoe tevreden de afgestudeerde is over de studie die hij/zij heeft afgerond.

7. HOGERE CIJFERS

Uit een opiniepeiling van EenVandaag uit 2007 bleek dan Studenten liever gaan voor een 6 als cijfer, dan voor een 9 of een 10. Dit wordt ook wel de zesjescultuur genoemd. Er zijn onvoldoende prikkels om hoger te scoren dan een 6 en dat gaat ten koste van het niveau van de afgestudeerden (LSVb, 2014). Toenmalig Staatssecretaris van Onderwijs Halbe Zijlstra stelde in 2011: "Het moet afgelopen zijn met de zesjescultuur op hogescholen en universiteiten" (Trouw, 2011).

2.2 Wat zijn, volgens de literatuur, de factoren die studiesucces beïnvloeden?

Hier wordt antwoord gegeven op deelvraag 2: Welke factoren beïnvloeden, volgens de literatuur, studiesucces? Er zijn verschillende factoren die studiesucces beïnvloeden. Hieronder is een opsomming gemaakt van de meest genoemde factoren. Er is hier onderscheid gemaakt tussen persoonlijke factoren, factoren in het hoger onderwijsstelsel, factoren in de hoger onderwijsinstelling en factoren in de arbeidsmarkt.

PERSOONLIJKE FACTOREN

1. *Geslacht*

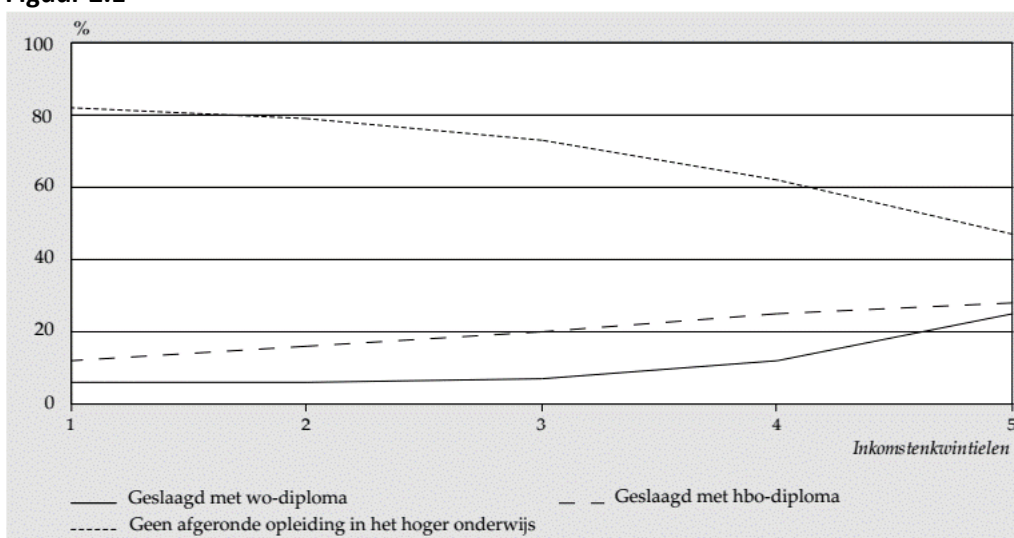
Vrouwen doen het in het hoger onderwijs beter dan mannen. De instroom van mannen in het hoger onderwijs blijft achter bij de instroom van vrouwen, mannen doen langer over hun opleiding dan vrouwen en mannen vallen vaker uit en stromen vaker af naar lagere vormen van onderwijs (Stenden, NHL, & Fontys, 2015). Zo toont onderzoek aan dat, voor wat betreft de uitval in het eerste jaar, mannen het met 38,6% aanzienlijk slechter doen dan vrouwen die een uitval van 23,7% hebben (Van der Heijden, Wubbels, & Hessen, 2012).

2. *Sociaal-culturele en economische middelen*

Studenten met meer sociaal-culturele middelen doen het in het hoger onderwijs beter dan mensen minder sociaal-economische middelen. Studenten die opgroeien in een gezin waarin de ouders een diploma hebben in het hoger onderwijs, hebben meer sociale en culturele middelen om in het hoger onderwijs en academische gemeenschappen te integreren en zo hun studie succesvol af te ronden. Ook krijgen studenten meer ondersteuning van hun ouders dan studenten die in een lager milieu zijn opgegroeid (CHEPS, 2014, p. 17).

Over het algemeen wordt aangenomen dat het opleidingsniveau van ouders ook samen hangt met inkomen. Dat betekent dat ouders die hoger opgeleid zijn niet alleen sociale en culturele middelen aan hun kinderen mee kunnen geven, maar ook financiële. Dit kan invloed hebben op studiesucces. Een van de voorwaarden voor studiesucces is namelijk dat studenten voldoende financiële middelen hebben om hun studie te bekostigen. Hieronder, in figuur 2.1, wordt het inkomen van ouders (afgebeeld in kwintielen oplopend van laag inkomen naar hoog inkomen) afgezet tegen het slagingspercentage van studenten. Hierin is te zien dat studenten meer kans hebben op een diploma in het hoger onderwijs naarmate het inkomen van de ouders hoger is.

Figuur 2.1

Bron: CBS Jaarboek in Cijfers 2010

3. Etniciteit

Etniciteit heeft invloed op studiesucces. Echter is deze invloed vaak toe te wijzen aan andere individuele factoren. Zo hangt etniciteit onder andere samen met de sociaaleconomische achtergrond en geslacht (CHEPS, 2014, p. 18).

FACTOREN IN HET HOGER ONDERWIJSSYSTEEM

4. Voortraject

De prestaties die een student behaald heeft voorafgaand aan zijn studie, kunnen studiesucces beïnvloeden (CHEPS, 2014, p. 18). Zo vallen studenten die vanuit het mbo naar het hbo gaan vaker uit, dan studenten die vanuit de HAVO of VWO instromen. Verder is er ook een relatie aangetoond tussen leerlingen die op de middelbare school een jaar over moesten doen en mindere prestaties in het hoger onderwijs (CHEPS, 2014, p. 18). Ten slotte is er een relatie tussen de hoogte van cijfers in het middelbaar onderwijs en studiesucces in het hoger onderwijs gevonden (Bruinsma & Jansen, 2009, p. 105).

5. Studiecultuur

Studiecultuur is te beschouwen als een specifieke culturele 'niche' van studenten binnen de schoolcultuur (te definiëren als een verzameling van variabele, losjes georganiseerde gehelen van betekenissen (opvattingen, waarden, doelen) die van invloed zijn op de inzichten, gedragingen, verwachtingen, sociale normen en wijzen van communicatie van de groepsleden binnen een specifieke culturele 'niche' van de school waarvan men dagelijks deel uitmaakt), met waarden, opvattingen, verwachtingen en gedragingen die zijn gerelateerd aan het studeren (Tiesinga & Wolfensberger, 2014, pp. 6-7). Aan waarden (zoals cultuur van excellentie en ambitieuze studiecultuur) zijn bepaalde opvattingen verwachtingen en gedragingen verbonden. De hypothese is dan ook dat een ambitieuze studiecultuur studiesucces bevordert. Bij deze cultuur wordt in dit verslag ook meegenomen of mensen na het behalen van hun diploma nog doorstuderen.

6. Selectie

Het selecteren van studenten voordat ze aan een studie beginnen heeft een positief effect op studiesucces. Het selecteren van studenten op hun academische vaardigheden creëert een collegiaal klimaat bij de geselecteerden en zorgt voor een betere integratie en een hogere kans op het vervolgen van de studie (Titus, 2004). Hoe selectiever een onderwijsinstelling is, hoe hoger de kans op studiesucces (Titus, 2004). Dat selectie een positief effect heeft op studiesucces hangt ook samen met verwachtingen. De student voelt zich mogelijk verantwoordelijker om de studie te halen, omdat hij/zij boven anderen verkozen is om de studie te volgen.

FACTOREN IN DE HOGER ONDERWIJNSINSTELLING

7. Voorlichting

Studenten die de juiste informatie verkrijgen voordat ze een studie gaan volgen hebben meer kans om voor die studie te slagen (CHEPS, 2014, p. 21). Voorlichting zorgt ervoor dat de leerling een gerichte studiekeuze kan maken voordat hij/zij aan een studie begint. Naarmate de verwachtingen

van de student voor de opleiding meer overeen komen met de werkelijkheid is er meer kans op studiesucces en minder kans op drop-out (CHEPS, 2014, p. 21).

8. Studiebegeleiding

Wanneer onderwijsinstellingen zich inzetten om studiesucces te verbeteren zal dit resulteren in betere studiebegeleiding (bijvoorbeeld voortgang en gedrag van student) en een meer alomvattende benadering van leren, onderwijzen en beoordelen (CHEPS, 2014). Bij de studiebegeleiding kunnen de instellingen zien welke studenten een verhoogde kans hebben op studie-uitval. Zo kunnen er interventies plaatsvinden die dit mogelijk voorkomen.

9. Docentkwaliteit

Betere docenten zorgen voor beter gemotiveerde studenten en een verhoging van studiesucces. Zo heeft professionalisering van pedagogische en vakdidactische competenties positieve gevolgen voor het handelingsrepertoire van docenten en voor de leeropbrengsten van leerlingen (Rubens, De Volder, Bours, & De Groot, 2012).

10. Leeromgeving

Het creëren van een cultuur van saamhorigheid en institutionele betrokkenheid van de student is de kern van succes in het hoger onderwijs voor alle studenten (Thomas, 2012, p. 13). Deze saamhorigheid wordt gecreëerd door ondersteunende relaties met leeftijdgenoten, betekenisvolle interactie tussen medewerkers en studenten, het ontwikkelen van kennis, vertrouwen en identiteit als succesvolle student en ervaringen in het hoger onderwijs die aansluiten bij de interesses en doelen van de student (CHEPS, 2014).

De grootte van de klassen en de instelling hebben invloed op deze factor. In kleinere instellingen en klassen is het mogelijk dat studenten een nauwere band met de docenten hebben dan in grotere instellingen en klassen (Carini, Kuh, & Klein, 2006, p. 19).

Ook de samenstelling van de klassen heeft invloed op studiesucces. Zo laat onderzoek zien dat wanneer verschillende entiteiten gelijkmatig vertegenwoordigd zijn in een klas, de uitval van studenten behorend tot een etnische minderheid verlaagd (CHEPS, 2014, pp. 22-23).

2.3 Veronderstelling

De veronderstelling die in het verdere verslag gemaakt wordt is: hoe meer kenmerken en factoren worden afgedekt door het beleid, hoe hoger het studiesucces zal zijn. Een voorwaarde voor deze veronderstelling is dat het overheidsbeleid wel consistent moet zijn. Daarom wordt in dit onderzoek gekeken naar de consistentie van de beleidsmaatregelen. Ook de uitvoering van het beleid heeft invloed op het uiteindelijke studiesucces. De uitvoering zal echter geen onderdeel uitmaken van dit verslag.

3. HET BELEID

Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvraag 3: Welke maatregelen, bedoeld om studiesucces te verhogen, zijn vanaf 2010 ingevoerd door de overheid en op welke kenmerken en factoren sluiten deze maatregelen aan? Het overzicht van de maatregelen is gevormd door verschillende wetten, convenanten en afzonderlijke maatregelen te onderzoeken. In tekstvak 3.1 staat een overzicht van de onderzochte wetten, convenanten en maatregelen.

Tekstvak 3.1

- Wet Hoger Onderwijs
- Wet Studietoelagen Hoger Onderwijs
- Prestatieafspraken
- Bindend studieadvies
- Wet kwaliteit in verscheidenheid
- Wet ruim baan voor talent
- Wet versterking besturing
- Wet op de accreditatie
- Wet versterking kwaliteitswaarborgen in het hoger onderwijs
- Convenant G5

Uit deze wetten volgen de volgende beleidsmaatregelen:

Tekstvak 3.2

- Financiële impuls voor de hele HO sector
- Prestatieafspraken met hoger-onderwijsinstellingen
- Bindend studieadvies (BSA)
- Harde Knip
- Matching van studenten aan opleiding
- Selectie van studenten voor opleiding
- Verbeterd accreditatiestelsel
- Differentiatie in structuur, profiel en onderwijsaanbod
- Aangepaste titulatuur
- Collegegeldsystematiek tweede studie
- Convenant G5

Per beleidsmaatregel is aangegeven wat haar doel is en welke middelen de beleidsmaatregel inzet om het doel te behalen. Vervolgens wordt per beleidsmaatregel aangegeven op welke kenmerken en factoren de beleidsmaatregel ingrijpt. Kenmerken en factoren waar niets over gezegd is in de beleidsmaatregel worden weggelaten in de tabel.

3.1 Financiële impuls

De commissie Veerman stelde dat substantiële investeringen absoluut noodzakelijk zijn om de positie van het Nederlands hoger onderwijs te behouden en te versterken (Ministerie van OCW, 2015, p. 7). Echter schreef Ronald Plasterk in 2010 in een brief, met betrekking tot het verhogen van de kwaliteit

van onderwijs, aan de Tweede Kamer: "de financiële middelen van de overheid, zeker in deze tijden, zijn niet onuitputtelijk". Om de noodzakelijke investeringen te kunnen bekostigen waren volgens de overheid bezuinigingen nodig, zodat de opbrengsten geherinvesteerd konden worden in het onderwijs.

DOELEN

De investeringen hebben de volgende bestedingsrichtingen die hieronder genoemd en uitgelegd worden (Ministerie van OCW, 2015, pp. 77-85). Deze geven de doelen weer die nagestreefd worden door middel van de financiële impuls:

1. Meer kleinschalig en intensief onderwijs

Voor het kleinschalig en intensief onderwijs moeten extra docenten aangetrokken worden. In kleinere groepen is de band tussen docenten en studenten hechter. Daardoor hebben docenten meer tijd voor het geven van individuele feedback en voor het begeleiden van studenten in hun ontwikkeling (Ministerie van OCW, 2015, pp. 77-78). Ook moeten er meer werkcolleges, meer praktijkcolleges, meer individuele feedback en meer mondelinge tentamens komen om het onderwijs te intensiveren. Deze maatregel wordt gezien als een goede bescherming tegen voortijdige drop-out en studievertraging (Ministerie van OCW, 2011, p. 19).

2. Meer talentprogramma's

Uit onderzoek van onder meer het CPB blijkt dat getalenteerde studenten in Nederland te weinig worden uitgedaagd terwijl juist toptalenten hard nodig zijn voor wetenschappelijke doorbraken en innovatieve bedrijvigheid (Ministerie van OCW, 2011, p. 21). Er wordt dan ook naar gestreefd om 10% van de studenten meer te laten studeren dan het reguliere opleidingsprogramma.

3. Versterking verwevenheid onderwijs en onderzoek

Voor de versterking van verwevenheid en onderzoek moeten er maatregelen komen die zorgen dat docenten een betere balans kunnen vinden tussen onderzoek en onderwijs. In het wetenschappelijk onderwijs moeten extra docenten aangenomen kunnen worden, in meer stabiele functies, met een uitgebalanceerde onderwijs- en onderzoekstaak. In het bijzonder in de grootschalige studierichtingen. In het hbo moet de aandacht naar het verhogen van het op dit moment internationaal vergeleken lage aandeel masteropgeleide en gepromoveerde docenten, en voor het uitbreiden van de capaciteit van lectoraten (Ministerie van OCW, 2015, p. 79). De verwevenheid van het onderwijs en onderzoek moet ten goede komen aan de kwaliteit van het onderwijs (Ministerie van OCW, 2011).

4. Verbeterde studiefaciliteiten en digitalisering

Er wordt ook extra geïnvesteerd in digitaal leren, in ICT-faciliteiten en in modernisering en uitbreiding van studieplekken en onderwijsruimtes (VSNU, 2014a). Het doel hiervan is het verbeteren van de onderwijskwaliteit en het vergroten van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs (Ministerie van OCW, 2015, p. 80).

5. Aandacht voor landelijke prioriteiten

De overheid vindt enkele doelen dermate belangrijk dat ze hier specifieke stimulering voor nodig achten. De prioriteiten zijn (Ministerie van OCW, 2015, pp. 80-82):

- Comenius-beurzen. Deze voorzien in een landelijk beurzenprogramma voor veelbelovende en excellente docenten, zoals bijvoorbeeld de door de studenten gekozen Docenten van het Jaar, docententeams, onderwijsleiders en innovatieprojecten. Dit programma moet bijdragen aan een cultuur van permanente professionalisering.
- Stimulering van onder andere onderzoek naar (verbetering van) het hoger onderwijs en initiatieven op het gebied van innovatie.
- Het verbeteren van de samenwerking in de regio ten behoeve van een betere doorstroom in het onderwijs en aansluiting op de arbeidsmarkt.

6. Profileren van hoger onderwijsinstellingen

Hoger onderwijsinstellingen moeten verder met de profilering van hun aanbod. Een sterke profilering komt niet alleen de variëteit ten goede maar ook de transparantie van het hoger onderwijs. Studenten en werkgevers weten zo waar zij welk type opleidingen en afgestudeerden kunnen verwachten (Commissie Veerman, 2011, p. 27).

7. Stimuleren Leven Lang Leren

Ook wil de overheid mensen stimuleren om ook na het behalen van een diploma te blijven leren. Om voorbereid te zijn op een toekomst waarin iemand meerdere functies op de arbeidsmarkt vervult, moeten burgers goed zijn opgeleid én hun kennis en vaardigheden kunnen blijven ontwikkelen (Onderwijs Raad, 2014).

MIDDELEN

In eerste instantie zou er geld vrijkomen door een langstudeerdersboete in te voeren voor studenten die langer dan een jaar vertraging opliepen voor hun studie. Door deze maatregel zou er uiteindelijk structureel €300 miljoen vrijkomen (Ministerie van OCW, 2011, p. 19). Echter stuitte deze maatregel op veel weerstand en werd daarom afgeschaft. De nieuwe maatregel Studievoorschot Hoger Onderwijs zou alsnog moeten zorgen voor het budget dat geïnvesteerd moet worden. Deze maatregel hervormt het stelsel van studiefinanciering in het hoger onderwijs en houdt praktisch gezien in dat de basisbeurs, voor studenten die na 2015 gaan studeren, wordt omgezet in een lening. Voor die basisbeurs gaf de regering €3 miljard uit. Door het studievoorschot komt op termijn een bedrag vrij dat oploopt tot maximaal €1 miljard (Ministerie van OCW, 2015, p. 6). Vanaf 2018 wordt hiervan 200 miljoen per jaar geïnvesteerd in hogescholen en universiteiten (VSNU, 2014a). De hoogte van het bedrag per instelling hangt deels af van de prestaties van de instelling.

De uitgaven worden als volgt gekoppeld aan de doelstellingen (Ministerie van OCW, 2015, pp. 77-85):

- Aan kleinschalig en intensief onderwijs wordt structureel 60% van het vrijgekomen budget vanuit het studievoorschot besteed

- Aan het stimuleren van de kwaliteit en het aantal talentprogramma's wordt 10% van het vrijgekomen budget vanuit het studievoorschot besteed.
- Aan versterking verwevenheid onderzoek is structureel 20% van de middelen Studievoorschot voor instellingen benodigd.
- Een financiële impuls van 10% van het vrijgekomen budget vanuit het studievoorschot moet zorgen voor verbeterde studiefaciliteiten en digitalisering.
- De overige 10% ¹ van de middelen uit het studievoorschot worden gereserveerd voor specifieke stimulering van landelijke prioriteiten.
- Ten slotte is vastgesteld dat universiteiten 2% van de onderwijsbekostiging moeten inzetten voor profilering.
- Voor het stimuleren van een leven lang leren krijgen de eerste vier cohorten studenten in het nieuwe stelsel (dit zijn de studenten die nog niet optimaal van het nieuwe stelsel geprofiteerd hebben) ontvangen een voucher waarmee zij na hun afstuderen de mogelijkheid krijgen om nogmaals scholing te volgen, tussen de vijf en tien jaar na hun afstuderen (Ministerie van OCW, 2015, p. 83).

Onderwijsinstellingen mogen bij de eerste vier punten zelf bepalen hoe ze het geld besteden en daarmee de doelstelling nastreven. Bij de specifieke stimulering van landelijke prioriteiten heeft de overheid zelf concrete plannen gemaakt om de doelstellingen te behalen.

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.1

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Nee
2. Studietijd verkort	Ja	Nee
3. Excellentie	Ja	Nee
4. Doorstroom	Ja	Ja
6. Baan	Ja	Ja
Factoren		
5. Studiecultuur	Ja	Nee
9. Docentkwaliteit	Ja	Ja
10. Leeromgeving	Ja	Nee

3.2 Prestatieafspraken

In 2012 zijn hoofdlijnenakkoorden gesloten met VSNU, Vereniging Hogescholen en NRTU. Op basis van deze hoofdlijnenakkoorden zijn met alle bekostigde hogescholen en universiteiten

¹ Percentages overgenomen uit de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025. Onduidelijk is hoe de percentages berekend zijn.

prestatieafspraken gemaakt over versterking van profilering en zwaartepuntvorming in onderwijs en onderzoek, verhoging van onderwijskwaliteit en studiesucces en meer valorisatie (Ministerie van OCW, 2015, p. 7).

DOELEN

De hoofdlijnenakkoorden beschrijven de prestaties die de universiteiten in 2015 gerealiseerd moeten hebben en welke maatregelen de staatssecretaris neemt om dit mogelijk te maken. De volgende doelen zijn in de hoofdlijnenakkoorden geformuleerd (Rijksoverheid, 2011a; 2011b, p. 1):

- Het verbeteren van de kwaliteit en de prestaties van het onderwijs door verhoging van het rendement van het onderwijs, vermindering van uitval en investeren in onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en excellentie.
- Verdergaande differentiatie van het onderwijs qua niveau, inhoud en herordering van het opleidingsaanbod.
- Voortgaande profilering en zwaartepuntvorming in het onderzoek om de internationale positie en de wetenschappelijke en maatschappelijke impact van het onderzoek te versterken.
- Meer aandacht voor kennisvalorisatie, door kennis beschikbaar te maken voor economische of maatschappelijke benutting en te vertalen in producten, diensten, processen en nieuwe bedrijvigheid.

MIDDELEN

Naar aanleiding van de hoofdlijnenakkoorden hebben hogescholen en universiteiten zelf een voorstel gemaakt voor de prestatieafspraken. In dat voorstel is een plan opgesteld die beschrijft hoe ze de doelen, vastgesteld in de hoofdlijnenakkoorden, willen bereiken. De voorstellen zijn aan het ministerie van OCW voorgelegd ter goedkeuring.

Voor de financiering van de plannen in de prestatieafspraken wordt 7% (€142 miljoen) van het bestaande onderwijsbudget gebruikt. Ruim 5% van die middelen is als voorwaardelijke financiering beschikbaar gesteld voor prestatieafspraken over onderwijskwaliteit & studiesucces. Dat betekent dat zij voor de periode 2012-2016 worden toegekend op basis van de ingediende plannen en vanaf 2017 alleen worden gecontinueerd als de universiteiten de afgesproken prestaties binnen de daarvoor geldende termijn hebben gerealiseerd. De overige 2% is selectief toegekend op basis van de plannen die universiteiten hebben ingediend voor de profilering van onderwijs, zwaartepuntvorming en valorisatie (VSNU, 2014b).

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.2

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Nee

2. Studietijd verkort	Ja	Nee
3. Excellentie	Ja	Nee
Factoren		
5. Studiecultuur	Ja	Nee
8. Studiebegeleiding	Uit de context te halen	Nee
9. Docent kwaliteit	Ja	Nee
10. Leeromgeving	Ja	Nee

3.3 Bindend studieadvies (BSA)

Het bindend studieadvies is een advies dat aan het einde van het eerste studiejaar bepaald of een student door mag gaan of moet stoppen met zijn studie.

DOEL

Het BSA moet ervoor zorgen dat de studievertraging gelimiteerd wordt en dat studenten, die een verhoogd risico hebben om uit te vallen doordat ze minder studiepunten hebben, vervroegd uitvallen. Mogelijk zal het er dus voor zorgen dat er meer studenten uitvallen in het eerste jaar. Beoogd is wel dat daardoor in de latere studie jaren minder studenten uit zullen vallen.

MIDDEL

Het bindend studieadvies is zelf het middel. Of instellingen in het hoger onderwijs een bindend studieadvies invoeren mogen zij zelf bepalen. In de praktijk echter werkt tegenwoordig iedere hoger onderwijsinstelling met BSA (ResearchNed, 2014). Meestal wordt het advies bepaald aan de hand van het aantal, door de student behaalde, studiepunten.

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.3

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Nee	Juist tegengestelde plannen
2. Studietijd verkort	Ja	Ja
Factoren		
5. Studiecultuur	Blijkt uit de context	Nee
8. Studiebegeleiding	Ja	Ja

3.4 Harde Knip

De harde knip is een maatregel die ervoor zorgt dat een student zijn bachelor afgerond moet hebben voordat hij/zij aan een masteropleiding kan beginnen.

DOEL

Het doel van de harde knip is dat studenten een bewustere keuze maken voor hun master opleiding.

MIDDEL

De harde knip is zelf het middel. Voorheen was het vaak zo dat studenten automatisch instroomden in de master waar zij ook een bacheloropleiding voor deden (Studie-kosten.nl, 2013). De harde knip moet er aan bijdragen dat zowel de bachelor als de masteropleiding gezien worden als op zichzelf staande, afgeronde opleidingen. Dit maakt een keuze voor een niet corresponderende master beter mogelijk en moet zorgen voor een bewust keuzemoment tussen de bachelor en de master (Plasterk, 2011).

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.4

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
Geen		
Factoren		
5. Studiecultuur	Uit de context te halen	Nee
7. Voorlichting	Uit de context te halen	Nee

3.5 Matching

Matching houdt in dat hoger onderwijsinstellingen zich in moeten zetten om een passende studie voor een student te vinden.

DOEL

Volgens de overheid is het maken van een verkeerde studiekeuze één van de belangrijkste redenen dat zoveel studenten in het eerste jaar uitvallen (Ministerie van OCW, 2011). De matching moet dus uitval tegengaan.

MIDDELEN

Door het vervroegen van de aanmelddatum voor een hogeschool of universiteit krijgen de instellingen de mogelijkheid om studenten beter voor te lichten over hun studies. De onderwijsinstellingen krijgen hierdoor langer de tijd om de student aan een studie te matchen door bijvoorbeeld assessments, individuele gesprekken, groepsgesprekken, extra voorlichting, proeflessen en/of matchingsdagen. Tevens bieden alle instellingen een studiekeuze advies aan studenten aan. Dit kan bijvoorbeeld op basis van een vragenlijst, een gesprek of proef studeren inclusief toets (Ministerie van OCW, 2011, pp. 7-8). Bij studenten die zich voor 1 mei aanmelden is dit advies niet bindend. Voor studenten die zich na deze aanmelddatum inschrijven is het advies vaak wel bindend. Het vervroegen van de aanmelddatum voor een hogeschool of universiteit geeft de instellingen de mogelijkheid om studenten beter voor te lichten over hun studies.

Verder is er een onafhankelijke informatiebron over studies in het leven geroepen genaamd Studiekeuze123 (HBO-raad, 2010). Deze informatiebron is op internet te raadplegen en is zo een toegankelijke informatievoorziening voor de aankomende student.

KOPPELING AAN FACTOREN EN INDICATOREN

Tabel 3.5

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Ja
Factoren		
6. Selectie	Ja	Ja
7. Voorlichting	Ja	Ja

3.6 Selectie

Onder bepaalde voorwaarden kunnen hogescholen studenten selecteren voor bepaalde studies.

DOEL

De selectie van studenten zorgt ervoor dat er geschikte studenten en geselecteerd worden voor bepaalde opleidingen. Een student moet namelijk voldoende geëquipeerd zijn om een opleiding in het hoger onderwijs succesvol te kunnen afronden. Door selectie kan uitval tegengegaan worden.

MIDDELEN

De selectiemogelijkheden worden voor bepaalde studies uitgebreid. Dit betekent dat opleidingen een groter deel van de studenten zelf kunnen toelaten door middel van selectie. Bij deze situatie worden de arbitraire loting, en gegarandeerde plaatsen voor bepaalde studenten niet meer als passend gezien en daarom worden deze mogelijkheden afgeschaft. De opleidingsplaatsen worden in de nieuwe situatie door de instelling zelf verdeeld via selectie van de aanstaande studenten op basis van voor ieder gelijk geldende criteria (Bussemaker, 2013).

De selectie geldt bijvoorbeeld voor opleidingen met een capaciteitsbeperking. Verder kan de minister een arbeidsmarktfixus instellen ter voorkoming dat de arbeidsmarkt overstroomd wordt met afgestudeerden van een bepaalde richting of in een bepaald beroep (Bussemaker, 2012). En ten slotte gelden er nadere vooropleidingseisen van mbo'ers die naar het hbo gaan. Met ingang van het studiejaar 2014-2015 worden ook voor mbo'ers die willen instromen in het hbo net als voor vwo'ers en leerlingen van de havo nadere vooropleidingseisen gesteld. Ook hbo'ers met een propedeusediploma hebben niet automatisch meer toegang tot een wo opleiding, de universiteit mag nadere eisen aan deze studenten stellen (Bussemaker, 2013).

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.6

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Ja
4. Doorstroom	Nee	Juist tegengestelde plannen
Factoren		
6. Selectie	Ja	Ja

3.7 Accreditatiestelsel

Er is een herziening van het accreditatiestelsel ingevoerd die strengere regels stelt voor de erkenning van opleidingen.

DOEL

De overheid heeft onderzoek laten doen naar het functioneren van het accreditatiestelsel. Uit dat onderzoek bleek dat het functioneren van het stelsel verbetering behoeft. Ook heeft het onderzoek aangetoond dat de wet- en regelgeving rond het afstuderen in het hoger onderwijs onvoldoende wordt nageleefd (Zijlstra, 2013, p. 2). De onderzoekscommissie stelt: “Als de formele processen in orde zijn, en dit betekent: goed toepasbaar en functioneel, is de kans groter dat ook de inhoud en het resultaat aan de maat zijn” (Zijlstra, 2013, p. 2). Het doel van de herziening is dan ook om het stelsel toepasbaar en functioneel te maken, zodat de kwaliteit van het onderwijs gewaarborgd blijven.

MIDDELEN

Er gelden strengere regels voor de erkenning van opleidingen. Zo is het visiteren in visitatiegroepen in het hoger onderwijs opnieuw ingevoerd, met de bedoeling om opleidingsbeoordelingen scherper en beter vergelijkbaar te maken. Ook is het criterium toetsing en gerealiseerd eindniveau opgesplitst in twee afzonderlijke criteria, zodat een onvoldoende op het ene aspect niet meer kan worden gecompenseerd met een voldoende op een ander aspect (Bussemaker, 2015). Ook de administratieve lasten rond de accreditatie worden verlicht. Voorbeelden van maatregelen rond de administratieve lasten zijn: het voorschrijven van de maximale omvang van de stukken en het bieden van meer duidelijkheid over welke stukken wel en niet aangeleverd moeten worden (Bussemaker, 2015).

Vanaf 2011 is het voor onderwijsinstellingen ook mogelijk om een instellingstoets kwaliteitszorg aan te vragen. Bij een positieve uitkomst van de toets hoeft de instelling de bestaande opleidingen minder uitgebreid laten beoordelen dan bij het normale accreditatieprogramma (Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie, 2014).

KOPPELING AAN FACTOREN EN INDICATOREN

Tabel 3.7

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
Geen		
Factoren		
5. Studiecultuur	Uit de context te halen	
9. Docentkwaliteit	Ja	Ja
10. Leeromgeving	Ja	Ja

3.8 Differentiatie

Er is een driedelige differentiatie aangekondigd: in de structuur van het stelsel, in profielen van instellingen en in het onderwijsaanbod (Ministerie van OCW, 2015).

DOELEN

Het onderwijs moet beter aansluiten op de verschillen in aanleg en vermogens van studenten en op de behoeftes van de arbeidsmarkt (Bussemaker, 2012). Voor veel studenten is de studiekeuze moeilijk, omdat zij of nog niet weten wat zij later voor beroep willen of welke studie goed aansluit op hun beroepsinteresse. Starten met een brede opleiding en binnen die opleiding steeds meer specialiseren, kan deze studenten helpen en vermindert de kans op uitval (Ministerie van OCW, 2015). Universiteiten moeten ook verder gaan met profilering in hun aanbod.

MIDDELEN

Voor vwo'ers die een opleiding willen doen op het hbo wordt het mogelijk om de opleiding versneld te doorlopen ten opzichte van studenten die van de havo afkomen. Dit betekent dat de studenten een intensiever traject volgen dat 180 studiepunten heeft in plaats van 240 studiepunten voor een normaal hbo traject. Deze maatregel moet ervoor zorgen dat een beroeps georiënteerde vwo'er eerder naar het hbo gaat (Bussemaker, 2013). Dit moet uitval van deze studenten op universitair niveau voorkomen.

Voor hogescholen is het nu mogelijk om vanaf 3 maanden na aanvang van de studie bepaalde studenten te selecteren voor talentprogramma's. Voorheen was deze selectie gebruikelijk na het eerste jaar van de studie. Onder talentprogramma's vallen excellentie- of honoursprogramma's, maar ook andere onderscheidende programma's gericht op maatschappelijke betrokkenheid (community engagement), kunst, sport, cross-overs en ondernemerschap (Ministerie van OCW, 2015). Dit moet de kwaliteit van de student bevorderen doordat de student zijn eigen opleiding vormgeeft, zijn persoonlijke drive en talenten kan leren kennen en vaardigheden kan ontwikkelen zoals samenwerken met studenten vanuit andere disciplines binnen een leergemeenschap.

In 2008 gaf het ministerie van OCW opdracht tot het ontwikkelen van een onderwijsprogramma gericht op excellentie wat door middel van de Sirius subsidie bekostigd werd. Twaalf universiteiten en elf hogescholen hebben uiteindelijk aan het Sirius Programma deelgenomen. Elke aangesloten Siriusinstelling heeft zijn eigen programma ontwikkeld (Sirius Programma, 2008). De minister kan een subsidie verstrekken aan bekostigde universiteiten en hogescholen voor projecten in verband met het bevorderen van excellentie in de bachelorfase van het hoger onderwijs. Het doel daarvan is inzicht te verkrijgen in de wijze waarop excellentie in het hoger onderwijs gerealiseerd kan worden en in de belemmeringen die daarvoor in de huidige situatie bestaan (overheid.nl, 2008).

De Associate-degree is een nieuwe wettelijke graad voor een tweejarig hbo traject dat men kan halen na al eerder een diploma behaald te hebben. Dit leidt tot een uitbreiding van het aantal soorten graden dat in het hoger onderwijs wordt afgegeven. Het Ad-programma is kort hoger onderwijs dat internationaal vergelijkbaar is met het hoger onderwijsniveau 5 in de Europese en Nederlandse kwalificatiestructuur (Bussemaker, 2012). Dit verhoogd de kans op een baan op de internationale arbeidsmarkt.

Tabel 3.8

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Ja
3. Excellentie	Ja	Ja
4. Doorstroom	Ja	Ja
6. Baan	Ja	Ja
Factoren		
5. Studiecultuur	Blijkt uit de context	Nee
6. Selectie	Ja	Ja
7. Studiebegeleiding	Blijkt uit de context	Nee

3.9 Titulatuur

Enkele titels voor het afronden van opleidingen zijn aangepast.

DOEL

Voor de herkenning van de kwaliteit en de waarde van opleidingen binnen en buiten de Europese hoger onderwijs ruimte is een juiste titulatuur van belang (Bussemaker, 2012). Dit verhoogd de kans op een baan op de internationale arbeidsmarkt.

MIDDEL

Sommige hbo opleidingen kunnen, wanneer dat in het buitenland gebruikelijk is, “of Science” of “of Arts” toevoegen aan de titel.

KOPPELING AAN FACTOREN EN INDICATOREN

Tabel 3.9

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
6. Baan	Ja	Ja
Factoren		
Geen		

3.10 Collegegeld systematiek

De overheid heeft besloten om nog maar één bachelor en één master per student te financieren.

Deze maatregel is genomen om de financiële verantwoordelijkheid van de overheid af te bakenen.

DOEL

De overheid acht het haar taak om in ieder geval mogelijk te helpen maken dat iemand voldoende is toegerust voor het werkzame leven gelet op de capaciteiten waarover hij of zij beschikt (Plasterk, 2010). Deze maatregel moet voorkomen dat studenten oneindig op kosten van de overheid blijven studeren.

MIDDELEN

Een student moet voor een tweede bachelor of master het instellingscollegegeld betalen (met uitzondering van een tweede diploma in het onderwijs of in de zorg wanneer daar nog geen diploma voor behaald is). De hoogte van het instellingscollegegeld wordt bepaald door instellingen zelf en mag niet lager zijn dan het wettelijke collegegeld. Voor excellente studenten is er een uitzondering op de regel. Wanneer een student tijdens zijn eerste studie begint met een andere studie (en deze tweede of derde studie onafgebroken volgt) mag de student voor deze tweede of derde studie het wettelijke collegegeld betalen.

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.10

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
2. Studietijd verkort	Ja	Ja
3. Excellentie	Ja	Ja
Factoren		
5. Studiecultuur	Blijkt uit de context	Nee

3.11 Convenant G5

Het convenant G5 is een afspraak in 2008 tussen OCW en de vijf hogescholen in de Randstad (Haagse Hogeschool, Hogeschool Utrecht, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool van Amsterdam en Hogeschool INHolland) (Hobéon, 2011).

DOELEN

Het convenant heeft twee doelstellingen (Inspectie van het Onderwijs, 2011). Ten eerste moet het percentage uitval onder niet-westerse allochtone studenten (na twee jaar) terugdringen. Ten tweede moet het percentage propedeuserendement onder niet-westerse allochtone studenten (na drie jaar) verhoogd worden. Het moet de werking van andere ingezette beleidsinstrumenten in het hoger onderwijs versterken (Inspectie van het Onderwijs, 2011). In 2009 zijn per hogeschool concrete streefcijfers opgesteld voor uitval en rendement. Deze streefcijfers zijn eveneens vastgelegd in de convenanten tussen de afzonderlijke instellingen en OCW (Hobéon, 2011). Ook wordt er door een auditcommissie een oordeel geveld over de kwaliteit van de inspanningen die de vijf hogescholen hebben geleverd om het studiesucces van niet-westerse allochtone studenten te verbeteren.

MIDDELEN

Om deze inspanningen te bekostigen is er een subsidie. Deze wordt gedeeltelijk verdeeld op basis van de gemiddelde instroom van niet-westerse allochtone studenten (dit gedeelte bestaat uit 8 miljoen euro) en voor het andere deel wordt het verdeeld op basis van prestatie waarbij de indicatoren uitval en propedeuserendement worden meegenomen evenals het oordeel van de auditcommissie (dit gedeelte bestaat uit 4 miljoen euro).

KOPPELING AAN FACTOREN EN KENMERKEN

Tabel 3.11

	Is het belang van deze factor/ dit kenmerk aangemerkt in deze beleidsmaatregel?	Zijn er concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor/ het kenmerk?
Kenmerken		
1. Uitval omlaag	Ja	Ja
2. Studietijd verkort	Ja	Ja
Factoren		
3. Etniciteit	Ja	Ja
8. Studiebegeleiding	Ja	Ja

4. ANALYSE VAN DE GEGEVENS

4.1 Tabel beleid afgezet tegen kenmerken

Tabel 4.1

Kenmerken Beleidsmaatregelen	1. Uitval omlaag	2. Studietijd verkort	3. Excellentie	4. Doorstroom	5. Persoonlijke vorming student	6. Vinden van een (passende) baan	7. Hogere cijfers
1. Financiële impuls	+	+	+	++	-	++	-
2. Prestatieafspraken	+	+	+	-	-	-	-
3. BSA	--	++	-	-	-	-	-
4. Harde Knip	-	-	-	-	-	-	-
5. Matching	++	-	-	-	-	-	-
6. Selectie	++	-	-	--	-	-	-
7. Accreditatiestelsel	-	-	-	-	-	-	-
8. Differentiatie	++	-	++	++	-	++	-
9. Titulatuur	-	-	-	-	-	++	-
10. Collegegeld systematiek	-	++	++	-	-	-	-
11. Convenant G5	++	++	-	-	-	-	-

4.2 Analyse tabel kenmerken

WORDT ALLES GEDEKT?

Als alle kenmerken gedekt zouden zijn dan zou er in de link met de beleidsmaatregelen minstens een keer ++ moeten staan. Bij 'persoonlijke vorming' is dit niet het geval. Dit kenmerk is in de onderzochte beleidsmaatregelen niet aangemerkt en er zijn geen concrete plannen gemaakt om op dit kenmerk in te spelen. Ook heeft de overheid in de onderzochte beleidsmaatregelen niet als doel aangegeven om in te spelen op het kenmerk 'hogere cijfers'.

BIJ WELKE KENMERKEN LIGT DE FOCUS?

De meeste focus ligt bij de kenmerken 'uitval omlaag' en 'studietijd verkort'. Daarna wordt het meeste aandacht geschonken aan de kenmerken 'excellentie' en 'baan'. 'Doorstroom' wordt in de documenten minder benoemd.

ZIJN ER CONTRADICTIES TE VINDEN?

De maatregel Bindend studieadvies werkt het kenmerk 'uitval omlaag' tegen. En de maatregel selectie werkt het kenmerk 'doorstroom' tegen.

4.3 Tabel beleidsmaatregelen afgezet tegen factoren

In de volgende tabel zijn de beleidsmaatregelen afgezet tegen de factoren in één overzicht. De beoordeling is volgens de legenda in het hoofdstuk methodologie.

Vanwege gebrek aan ruimte in de tabel worden alleen de nummers die gegeven zijn aan de factoren genoemd.

Legenda factoren	
1.	Geslacht
2.	Sociaal-culturele en economische middelen
3.	Etniciteit
4.	Voortraject
5.	Studiecultuur
6.	Selectie
7.	Voorlichting
8.	Studiebegeleiding
9.	Docent kwaliteit
10.	Leeromgeving

Tabel 4.2

Factoren	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Beleidsmaatregelen										
1. Financiële impuls	-	-	-	-	+	-	-	-	++	+
2. Prestatieafspraken	-	-	-	-	+	-	-	+/-	+	+
3. BSA	-	-	-	-	+/-	-	-	++	-	-
4. Harde Knip	-	-	-	-	+/-	-	+/-	-	-	-
5. Matching	-	-	-	-	-	++	++	-	-	-
6. Selectie	-	-	-	-	-	++	-	-	-	-
7. Accreditatiestelsel	-	-	-	-	+/-	-	-	-	++	++
8. Differentiatie	-	-	-	-	+/-	++	+/-	-	-	-
9. Titulatuur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Collegegeld systematiek	-	-	-	-	+/-	-	-	-	-	-
11. Convenant G5	-	-	++	-	-	-	-	++	-	-

4.2 Analyse tabel factoren

WORDT ALLES GEDEKT?

Als alle factoren gedekt zouden zijn dan zou er in de link met de beleidsmaatregelen minstens een keer ++ moeten staan. Bij 'geslacht' en 'sociaal-culturele en economische middelen' is dit niet het geval. Bij 'sociaal-culturele en economische middelen' wordt zelfs één keer aangegeven dat er tegengestelde plannen zijn om in te spelen op deze factor.

BIJ WELKE FACTOREN LIGT DE FOCUS?

Respectievelijk wordt in de beleidsmaatregelen het meeste aandacht geschonken aan de factoren 'selectie', 'docent kwaliteit' gevolgd door 'studiecultuur' en 'studiebegeleiding'. Hierbij valt op dat er bij studiecultuur niet concrete plannen zijn gemaakt om in te spelen op deze factor, maar het belang van de factor wordt vaak in de documenten genoemd. Voor 'leeromgeving' en 'voorlichting' zijn wel concrete plannen gemaakt om in te spelen op de factor, maar worden minder vaak in documenten genoemd. 'Etniciteit' wordt in enkel één beleidsmaatregel benoemd en uitgewerkt.

ZIJN ER CONTRADICTIES TE VINDEN?

Er zijn geen beleidsmaatregelen die elkaar tegen spreken met betrekking tot de factoren.

5. CONCLUSIE

In dit onderzoek is een antwoord gezocht op de volgende hoofdvraag: op welke, in de literatuur genoemde, factoren en kenmerken van studiesucces sluit het overheidsbeleid, bedoeld om studiesucces te bevorderen, aan? Het onderzoek is bedoeld om inzicht te krijgen in de beleidskeuzes van de overheid op het gebied van studiesucces en of dat aansluit op hoe er in de literatuur over studiesucces gedacht wordt. De veronderstelling die ten grondslag ligt aan het onderzoek is: hoe meer kenmerken en factoren worden afgedekt door het beleid, hoe hoger het studiesucces zal zijn. Uit de analyse blijkt dat de literatuur en het beleidsveld niet naadloos op elkaar aansluiten. In dit hoofdstuk vindt u de belangrijkste resultaten.

5.1 Dekking

Bij de onderzochte beleidsmaatregelen werd geen doel gevonden om in te spelen op het kenmerk 'persoonlijke vorming'. Daarmee wordt bevestigd dat de overheid persoonlijke vorming niet mee neemt in haar definitie van studiesucces, waar de studentenbonden wel voor pleiten.

Ook heeft de overheid niet als doel aangegeven om studenten te stimuleren om hogere cijfers te behalen. Door het onderzochte beleid wordt er dus niets gedaan aan de zesjescultuur die mogelijk afdoet aan de kwaliteit van de afgestudeerden.

Bij de factoren wordt er niet gestuurd op 'geslacht' en 'sociaal-economische en sociale middelen'. Dit terwijl is aangetoond dat mannen het significant slechter doen in het hoger onderwijs dan vrouwen en dat studenten, die meer sociale en culturele middelen hebben, meer kans hebben om hun studie succesvol af te ronden.

5.2 Focus

De overheid stuurt via de onderzochte beleidsmaatregelen het meeste op de kenmerken 'uitval verlaagd' en 'studietijd verkort'. Daarmee stuurt de overheid voornamelijk op de 'nauwe' definitie van studiesucces. Er zijn er ook concrete plannen gemaakt om in te spelen op de kenmerken 'excellentie' en 'baan'.

Bij de factoren komen 'selectie' en 'docent kwaliteit' het meest naar voren in de beleidsmaatregelen. Ook wordt studiecultuur in beleidsdocumenten vaak genoemd. Verder zijn er voor 'studiebegeleiding', 'leeromgeving', 'voorlichting' en 'etniciteit' allemaal concrete plannen gemaakt.

5.3 Contradicties

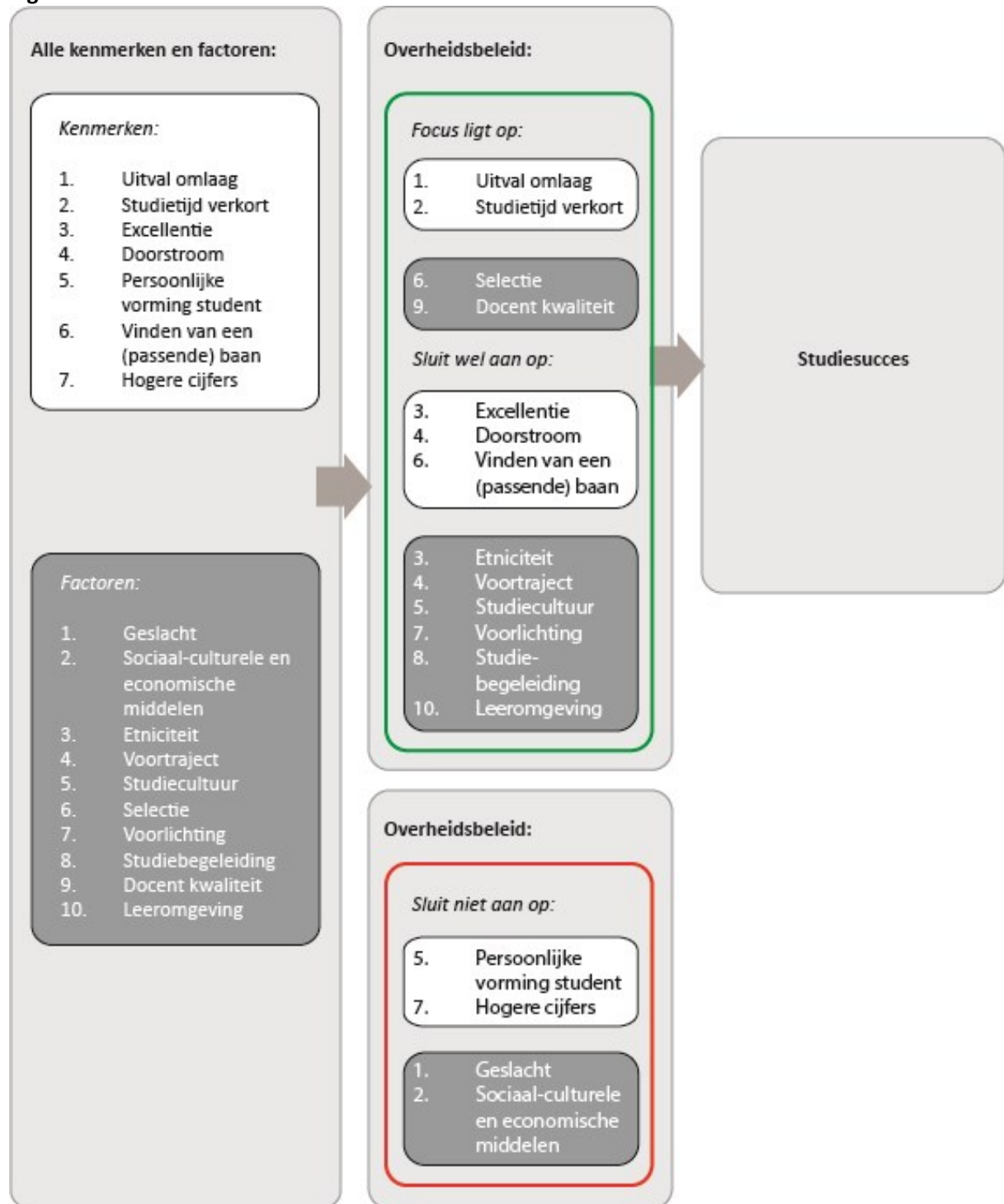
'Doorstroom' wordt in sommige beleidsmaatregelen gestimuleerd, maar in andere beleidsmaatregelen zijn er juist plannen gemaakt om nadere eisen te stellen aan studenten die willen doorstromen. Daarmee lijkt de overheid doorstroom wel belangrijk te vinden, maar alleen voor de studenten die hiervoor voldoende gekwalificeerd lijken. Dat levert beleid op dat elkaar tegen lijkt te werken.

Ook het BSA zorgt voor een contradictie. Het BSA zorgt namelijk voor dat studenten uitvallen, terwijl een terugkerend doel in andere beleidsmaatregelen is om de uitval terug te dringen. Om volledig te zijn beoogd BSA uitval in latere jaren wel te verminderen.

5.4 Beantwoording hoofdvraag

De aanname die ten grondslag lag aan dit verslag is: hoe meer kenmerken en factoren worden afgedekt door het beleid, hoe hoger het studiesucces zal zijn. In figuur 5.1 is te zien dat het overheidsbeleid niet stuurt op alle kenmerken en factoren van studiesucces. Daarom is het groen omrande veld, waarin opgesomd wordt op welke kenmerken en factoren de overheid wel stuurt, kleiner weergegeven dan het totale aantal kenmerken en factoren van studiesucces. De afhankelijke variabele studiesucces is kleiner weergegeven dan het groen omrande veld, waarin opgesomd wordt op welke kenmerken en factoren waarop de overheid wel stuurt. Dit is onder andere het resultaat van de verschillende contradicties die in het beleid te vinden zijn.

Figuur 5.1

De beantwoording van de hoofdvraag is dat de overheid wat kenmerken betreft erop stuit om de uitval onder studenten omlaag te krijgen, de studietijd te verkorten, de excellentie te verhogen, de doorstroom te bevorderen en te zorgen voor een (passende) baan kans. De focus ligt echter op het omlaag brengen van de uitval en het verkorten van de studietijd. De overheid stuit niet op de persoonlijke vorming van de student en hogere cijfers.

Bij de factoren stuit de overheid voornamelijk op selectie en docent kwaliteit. Ook op de factoren etniciteit, voortraject, studiecultuur, voorlichting, studiebegeleiding en leeromgeving wordt gestuurd. De factoren geslacht en sociaal-economische middelen worden echter niet genoemd in het overheidsbeleid.

6. DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk zal de opzet en uitkomst van dit onderzoek bediscussieerd worden en worden er aanbevelingen gegeven voor vervolg onderzoek.

6.1 Discussie

Het onderzoek heeft een aantal beperkingen. Hieronder worden deze beperkingen behandeld.

INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOEK

Ten eerste zegt het onderzoek alleen iets over de intentie van het beleid. Het resultaat van het beleid kan andere effecten hebben dan de oorspronkelijk intentie van het beleid. Dit maakt dat het resultaat van dit onderzoek niet direct toepasbaar is op het meten van studiesucces.

Het studiesucces is namelijk onder andere afhankelijk van een variabele die niet in dit onderzoek is meegenomen. Deze variabele is het beleid van instellingen in het hoger onderwijs. Instellingen vertalen het overheidsbeleid naar instellingsbeleid, maar maken ook autonome maatregelen. Dit betekent dat de focus van de overheid zich niet altijd hoeft te vertalen naar instellingsbeleid. Maar het betekent ook dat, wanneer er geen concrete plannen door de overheid zijn gemaakt op een bepaalde factor of kenmerk van studiesucces, deze concrete plannen niet door de instellingen zelf gemaakt kunnen zijn.

ONDERZOEKSOPZET

Voor de beoordeling van de relatieve bijdrage van de beleidsmaatregelen aan de kenmerken en factoren zijn de documenten gebruikt die in de literatuurlijst terug te vinden zijn. Mogelijk is dat, wanneer er andere documenten gebruikt worden, er andere uitkomsten uit het onderzoek komen. Zo kan een factor of kenmerk in het ene beleidsdocument, dat bericht over de maatregel, wel genoemd worden en in het andere niet.

Bovendien zorgt het ordinale meetniveau dat loopt van de score -- tot de score ++ dat er nuanceverschillen verdwijnen. Zo kan het zijn dat het ene kenmerk één keer in een beleidsmaatregel genoemd is en een ander kenmerk dat veel vaker genoemd is beide een beoordeling + krijgen, terwijl er wel verschillen zijn in de mate waarin de overheid het kenmerk als belangrijk ziet.

Een beleidsmaatregel kan ook een +/- scoren op kenmerken of factoren. Dit betekent dat uit de context blijkt dat de overheid wil sturen op het kenmerk of de factor. Echter is deze beoordeling deels subjectief, omdat dit afhankelijk is van de interpretatie van de onderzoeker. De ene onderzoeker zou deze score eerder toewijzen dan de andere.

6.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek is bedoeld om inzichtelijk te maken welke beleidsmaatregelen de overheid heeft genomen om in te spelen op studiesucces en vervolgens te bepalen waar dat beleid zich op focust en of er in het beleid ook contradicties te vinden zijn. De resultaten vormen een basis voor vervolg onderzoek.

De vraag die bij dit onderzoek opkomt is: vertaalt de sturing van de overheid op kenmerken en factoren van studiesucces zich ook daadwerkelijk in studiesucces? Misschien word het beleid niet goed uitgevoerd en vertaald het zich in onbedoelde effecten.

Ook is het interessant om te kijken naar wat de verantwoordelijkheden van de overheid zouden moeten zijn op het gebied van studiesucces. Is persoonlijke vorming bijvoorbeeld een onlosmakelijk kenmerk van studiesucces? Hoe belangrijk is het dat hier op gestuurd wordt? En is het dan de taak van de overheid om hierop te sturen, of zou de student hier zelf verantwoordelijk voor zijn?

LITERATUURLIJST

- Babbie, E. R. (2010). *Introduction to social research*: Wadsworth Cengage learning.
- Bruinsma, M., & Jansen, E. P. (2009). When will I succeed in my first-year diploma? Survival analysis in Dutch higher education. *Higher Education Research & Development*, 28(1), 99-114.
- Bussemaker, J. (2012). *Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enkele andere wetten in verband met de uitvoering van diverse maatregelen, aangekondigd in de Strategische Agenda Hoger onderwijs, Onderzoek en Wetenschap (Wet Kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs)*.
- Bussemaker, J. (2013). *Inwerkingtreding wet Kwaliteit in verscheidenheid*.
- Bussemaker, J. (2015). *Accreditatie op maat, een doeltreffend en gedifferentieerd accreditatiestelsel*.
- Carini, R. M., Kuh, G. D., & Klein, S. P. (2006). Student engagement and student learning: Testing the linkages*. *Research in higher education*, 47(1), 1-32.
- CHEPS. (2014). HEDOC Drop-out and completion in higher education in Europe; Inception Report.
- Commissie Veerman. (2011). *Differentiëren in diversiteit omwille van kwaliteit en verscheidenheid in het hoger onderwijs*: The Hague: Ministry of Education, Culture and Science).
- De Groene Amsterdammer. (2012). De toekomst van de universiteit 'Plaats 48 of 49, wat maakt het uit?'. from www.groene.nl/artikel/plaats-48-of-49-wat-maakt-het-uit
- HBO-raad. (2008, 2009, 2010, 2011, 2012). *Afgestudeerden en uitvallers in het hoger beroepsonderwijs*.
- HBO-raad. (2010). *Samenvatting wijzigingen Whw*.
- Hobéon. (2011). *Beoordelingsrapport inzet G5-middelen, Studiesuccesbevordering van niet-westerse allochtone studenten in de vier grote steden*.
- Inspectie van het Onderwijs. (2011). *INSPANNINGEN VOOR STUDIESUCCES EN ONDERWIJSKWALITEIT IN BEELD, EVALUATIEONDERZOEK MEERJARENAFSPRAKEN IN HET HOGER ONDERWIJS*
- LKvV, ISO, & LSVb. (2014). *studiesucces: een nieuwe definitie*.
- LSVb. (2014). Van een 6 naar een 7. from <http://www.lsvb.nl/actueel/persbericht/lsvb-pakt-zesjescultuur-aan>
- Macharis, C. (2007). Multi-criteria analysis as a tool to include stakeholders in project evaluation: the MAMCA method. *Transport Project Evaluation. Extending the Social Cost–Benefit Approach*, 115-131.
- Ministerie van OCW. (2011). *Kwaliteit in Verscheidenheid, Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap. Evaluation and program planning*.

Ministerie van OCW. (2015). De waarde(n) van weten: Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025.

Muntz, T. (2015). Tijd voor een nieuwe universiteit. *De Correspondent*.

Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie. (2014). Instellingstoets Kwaliteitszorg. from www.nvao.net/beoordelingsproceduresnederland/instellingstoets-kwaliteitszorg

Onderwijs Raad. (2014). Leven lang leren. from <https://www.onderwijsraad.nl/dossiers/een-leven-lang-leren/item135>

overheid.nl. (2008). Subsidieregeling Sirius Programma. from http://wetten.overheid.nl/BWBR0023721/geldigheidsdatum_20-07-2015

Plasterk, H. A. (2010). Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten onder meer in verband met de verbetering van het bestuur bij de instellingen voor hoger onderwijs, de collegegeldsystematiek en de rechtspositie van studenten (versterking besturing).

Plasterk, H. A. (2011). *Wijziging van de Wet op het hoger en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent)*.

ResearchNed. (2012). Monitor beleidsmaatregelen; de relatie tussen beleidsmaatregelen, studiekeuze en studiegedrag.

ResearchNed. (2013). Monitor beleidsmaatregelen 2013; de relatie tussen beleidsmaatregelen, studiekeuze en studiegedrag.

ResearchNed. (2014). Monitor Beleidsmaatregelen 2014; studiekeuze, studiegedrag en en leengedrag in relatie tot beleidsmaatregelen in het hoger onderwijs.

Rijksoverheid. (2007). Onderwijs moet beter. from <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/persberichten/2007/09/18/onderwijs-moet-beter.html>

Rijksoverheid. (2008). *Meerjarenafspraken OCW-HBO-raad*. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/convenanten/2008/06/30/meerjarenafspraken-ocw-hbo-raad.html>.

Rijksoverheid. (2011a). *Hoofdpijnenakkoord OCW - VSNU*.

Rijksoverheid. (2011b). *HOOFDLIJNENAKKOORD OCW – HBO-RAAD*.

Rubens, W., De Volder, M., Bours, J., & De Groot, M. (2012). Docentprofessionalisering leidt tot betere leeropbrengsten.

- Rusman, F. (2015). De halve jeugd moest studeren, maar wel efficiënt. *NRC*. from <http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2015/maart/03/de-halve-jeugd-moest-studeren-maar-wel-efficient-1474920>
- Sirius Programma. (2008). excellentie in het hoger onderwijs. from <http://www.siriusprogramma.nl/home>
- Stenden, NHL, & Fontys. (2015). Verklaringen voor tegenvallend studiesucces. *Veel Meer Meester*. from <http://veelmeermeester.nl/onderzoeksberichten/erisietsaandehand/>
- Studie-kosten.nl. (2013). "Doorstroommaster verdwijnt eigenlijk niet". from <http://www.studie-kosten.nl/nieuws17-doorstroommaster-verdwijnt-eigenlijk-niet>
- Thomas, L. (2012). Building student engagement and belonging in Higher Education at a time of change. *Paul Hamlyn Foundation*, 100.
- Tiesinga, L., & Wolfensberger, M. (2014). De cultuur van honoursstudenten en de mogelijke invloed op de reguliere studiecultuur. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 4(2), 5-20.
- Titus, M. A. (2004). An examination of the influence of institutional context on student persistence at 4-year colleges and universities: A multilevel approach. *Research in higher education*, 45(7), 673-699.
- Trouw. (2011). Zijlstra pakt zesjescultuur in hoger onderwijs aan. from <http://www.trouw.nl/tr/nl/4556/Onderwijs/article/detail/2460372/2011/06/30/Zijlstra-pakt-zesjescultuur-in-hoger-onderwijs-aan.dhtml>
- van den Broek, A., Wartenbergh, F., Hogeling, L., Kurver, B., Brukx, D., Brink, M., & van Casteren, W. (2011). *Tien jaar Studentenmonitor Studiegedrag en de sociaal-economische positie van de generatie 2001-2010*.
- Van der Heijden, P. G., Wubbels, T., & Hessen, D. (2012). Studiesucces of-falen van eerstejaars studenten voorspellen: een nieuwe aanpak. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 30, 233-244.
- Vossensteyn, H. (2013). Widening participation in higher education in the Netherlands.
- VSNU. (2014a). Factsheet Studievoorschot, Opbrengsten studievoorschot naar kwaliteit hoger onderwijs.
- VSNU. (2014b). Jaarrapportage Prestatieafspraken 2014. from <http://www.vsnul.nl/prestatieafspraken>
- Zijlstra, H. (2013). *Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet op het onderwijstoezicht in verband met de versterking van de kwaliteitswaarborgen voor het hoger onderwijs alsmede tot wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met de introductie van een aanwijzingsbevoegdheid voor de minister (Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs)*.

